

נחג לעיין בספרו של הנפטר ביום-השנה

מנהגו יפה זה מוכיח עד כמה מסור היה וכיבד את הנפטר ואמר לתזכיר את דברי תורתו של הנפטר ולדובבו בתיקלו, כהא "תמול היה יאחרצייט של רבינו הגדול הסמ"ע וכאשר הגיד ולי מזה לקחתי שלחן ערוך חושן משפט ומצאתי בסי' מו סק"ז כתב דדוקא...". (א). וגאור ליום ד' משפטים תרכ"ד כ"ו שבט היא"צ של ה"ט"ז ואמרתי לרשום מ"ש ה"ט"ז סק"ז בזה"ט. ועוד הפעם: "...יאהר"צ של רבינו הגדול בעל ה"ט"ז ז"ל בסי' קנד סי"ח וסי' יט בחור"מ אבאר דשיטת הגאונים...". (א).

בשנת תרי"ד כ"ה תשרי יום היא"צ של הגאון הצדיק מוהר"מ סופר ז"ל, עינתי בספרו חתם סופר לזכות נשמתו... (א). ובשנת ברי"ת ב' ליל ב' שבט יום היא"צ של זקני הגאון מוהר"מ ז"ל האבד"ק לבוב למדתי הל' פסח עם תלמידי והגיענו...". (א). כתבתי בספרי יד שאל בשם זקני הרב הגדול מו"ה יצחק נ"ז ז"ל היום יום כ"ג שבט הואיל היא"צ שלו...". (א). ומה כתבתי בכ"ה אב בליל היא"צ של דר"ו רבינו הגדול בעל ישועת יעקב בשנת תרי"ג, וד' יהיה בעוזרי בזכות תורתו וצדקתו שימליץ טוב בעדינו וישיענו מצרותינו...". (א). וכן הזכרתיו כאן (=את הנ"ב) שסיימתי בל"ב בעומר יאצ"ט של הגאון גר"ב ז"ל זכותו יגן עלינו...". (א).

נאמן לנוסח תפלה אשכנז

כשנשאל הש"מ מאחד מתלמידיו בענין אמירת הלל בביהכ"נ בלילות הראשונים של פסח והשיב לו וגילה את דעתו והתאונן על הזנחת הנוסח האשכנזי המקובל מאבותינו, יוצאי אשכנז. ואנו שומעים את הד אנתתו על חילוף הנוסח המסור לנו מפי אבותינו, בנוסח ספרד וכתב לאמור: "ע"ד שצוה האבד"ק לומר הלל בערבית ראשון ושני של פסח בביהכ"נ אשכנזים; והפ"מ והבע"ב צווחו שאין לשנות המנהג; והוא אומר שאין להפ"מ שייכות בדין ומנהג בביהכ"נ ומה גם כי זה אינו מנהג רק שכן מבואר במס' סופרים וע"ז הארכת בענין זה...". (א).

והנה מה אענה ומה אשיב בעוה"ר פשתה המספחת בענינים אלו ומה גם שזה להם לכבוד ולתפארת לפני ההמון בדברים כאלו וגם פה לבוב בביהכ"נ תוך העיר אמרו הלל בשנה זו אשר היה פסק מדר"ו רבינו הגדול בעל ישועת יעקב שלא לומר הלל בבית הכנסת כ"א בעשירי קודש...". אעתיק לך מ"ש הגאון התנא האלקי מוהר"איו

205) שו"ת שו"מ מהר"ת ח"ג סי' טו.

206) יוסף דעת הל' טריפות סי' טו.

207) שו"ת שו"מ מהר"ת ח"ג סי' מט.

208) יוסף דעת הל' קריעה סי' שסו סי' ג.

209) שו"מ מהר"ת ח"ג סי' קכא.

210) שם.

211) שו"מ מהר"ת ח"ג סי' קו.

211*) בית שאל סוף מסכת חגיגה.

212) שו"ת שו"מ מהר"ת ח"ד סי' קלה.

(=מורנו הרב ר' אליהו ווילנא) ז"ל בביאורו לש"ע סי' תפ"ז, שצין על מ"ש רמ"א וכ"ז אין אנו נוהגין בו שלא נתקן להבקיאים כמ"ש בתוספתא פ' בתרא דפסחים בני העיר שאין להם מי שיקרא את ההלל וכו' וכן משמע בירושלמי אם שמעה בביהכ"נ יצא, עכ"ל הזהב".

והוסיף "ולפ"ז לדידן שאין אנו מברכין כלל על הלל בסדר שאמרים לא צריך לאומרו בביהכ"נ". ובא לידי מסקנא, ש"עכ"פ מנהג שלנו שלא לאמרו תורה היא... ובעוה"ר אנו בני אשכנזים כל אחד לובש אדרת חדש למען כחש... אמנם כשם שמצוה לומר דבר הנשמע... וגם מ"ש דא"י הרב לשנות בלתי הפרימ כמ"ש הנריב מהד"ק חא"ח סי' יז. אמנם לא זאת בלבד עשה לנו זה האיש ויש עליו קושיות חזקות ביותר ע"כ לא תשמיע במרום קולך, כי אך זה רצונו להתהדר ששינה מנהגים וכאשר נזכה לצאת ביד רמה אז ידעו הכל כי בני ישראל יוצאים ביד רמ"א ז"ל י"י).

שני דברים למדנו מתשובתו זו לתלמידו, שאין לשנות המנהג ולדלוג מנוסח אשכנז ולהחליפו בנוסח ספרד, ועוד שאין להיכנס במחלוקת כי גדול השלום.

וכן דעתו תקיפה בענין תפילין בחוה"מ. סבר "אנן מתולדות בני אשכנז וא"כ מנהג אשכנז קדים" וגם משום לא תתגודדו לא שייך בזה שאין נ"מ כ"כ בנוסח...".

"אמנם לפענ"ד יש נפקא מינה לענין תפילין בחוה"מ, שעכ"פ הנהג מנהג אשכנז איסור גמור לבטל מצות תפילין בחוה"מ, וזכרני שראיתי במכתב הפני יהושע בספר לוחות העדות שכתב על הגאון הגדוע מוהר"ר יהונתן ז"ל שחלילה הוא נוהג מנהג... שהרי אינו מניח תפילין בחוה"מ *י"י), וא"כ בא וראה עד היכן מגיע(ים) הדברים שחשב הפ"י זאת לאפיקורסות חלילה, וא"כ אם יתפללו כולם בנוסח ספרד אז תבטל לגמרי מצות תפילין בחוה"מ... שאנחנו אשכנזים מבני בניהם כמ"ש בהקדמה הרמ"א י"י).

דעתו על החסידים

לא רק נאמן היה לנוסח אשכנז, אך היה גם מנגד לתנועת החסידים ומנהגיהם החדשים, אבל את גדולי התורה שביניהם הכיר והוקיר על אף שהיו ראשי החסידים, הצדיקים שהשפיעו על החסידים, אם היו גדולי תורה, לא שהוקירם מפאת "חסידותם" אלא על אף חסידותם ובלבד שיהיו גדולים בתורה.

(213) שם.

(213*) זכרני כשהייתי סליא ושמעתי לשיחת זקנים בין מנחם-מעריב בביהמ"ד שהסתודדו על הרבנים הקודמים שבעירת מולדתי דונוב (מורת גליציה), שכיהנו במשרת הרבנות לפני אבי מורי הגאון רבי יחיאל מיכל לייטר ז"ל ועל רב גדול אחד בתורה ובחכמה, רבי יעקב שלמה היילפרן, שריגנו אחריו על "קלות" שמצאו בו... ושאלתם "קלות" זו שמצאו כביכול בו, מהי? וגילו לי את סודם שראו אותו מוכתר בתפילין בחוה"מ בביתו... ועל "חסארי" זה נאלץ לצאת בדימוס ונתפטר מסעם פרימ הקהלה (ראה שו"ת שו"מ מהר"ת ח"ד סי' נא שמוזכר שם לשבח: "אבל כבר קרמם הרב אבד"ק דיגייב", הוא הרב הגאון ר' יעקב שלמה היילפרן) וכשעזב את העירה דונוב נתקבל לרב אבד"ק פרמישלן (ראה שו"ת שו"מ ח"ג סי' סב).

(214) שו"ת שו"מ מהר"ת ח"ג סי' סו.

מענין משפטו ודעתו על אחד מהצדיקים שאמר להתיר אשה קטלנית, ויתירו מבוסס על יסוד חכמת הקבלה, וכשנודע לו לבעל שו"מ מיסוד התיתר שעליו בנה וגודעזע: ¹²⁰⁴⁹⁷ "בר"ה ניסן ה' ויקרא שנת תרי"ז הוגד לי שנדפס ספר נוצר חסד על אבות, ושם נדפס היתר על אשה קטלנית שאם היו לה בנים מבעליה הראשונים שלא איכפת לן והטעם עפ"י קבלה". וכתב הגאון: "בסודם לא באה גפשי... ובשמעי זאת נכתלתי איך התיר קטלנית בדברים כאלו וראיתו אינה ראיה" ¹²⁰⁴⁹⁷ (21).

ועל שוחט שקיבלו החסידים, "שנפרד והחסידים מהאשכנזים ולקחו להם שו"ב אחד והשתט שלהם... יש לו שותפות עם הקצב... הרבה טעמים לאסור וכל דבריו דברי טעם הם וברורים כוזהר ורקיע מזהירים. ואני תמה על קהלה גאה וחטודה שמחמירין שלא לאכול מסרכות וש"ת והן אוכלים ממה שיש חשש נבילות וטריפות, פוק חזי עד היכן גברו השקר והניצח" ¹²⁰⁴⁹⁷ (22).

והגאון שו"מ אסר שו"ב אחד שנתמנה מהה"צ מוויזניצה, ואחריו אסרוהו גם הגאון מצנז והגאון בעל שו"ת חסד לאברהם, שכן כתב: "ואחרי מלאו הה"ג תחסיד מצאנז והרה"ג מבוטשאטש" ¹²⁰⁴⁹⁷ (23).

וגם בענין קמיע לישא בשבת במקום שאין בו עירוב השיב: "לא אוכל להתיר בזה" ¹²⁰⁴⁹⁷ (24).

כלפי זה הוקיר והביא את חידושי תורתם של גדולי הרבנים הצדיקים כהא שכתב: "בשנת תרט"ו ד' יתרו הקר הד' לפני ספר קדושת לוי * ¹²⁰⁴⁹⁷ (25) ומצאתי בדברי בני הרב מאיר ז"ל שהקשה ג"כ... ¹²⁰⁴⁹⁷ (26) ומפלפל בדבריו.

ובמקום אחר הביא מה שנדפס בספר כתר תורה בשם הגאון מוה"ר לוי יצחק אבד"ק ברדיטשוב ז"ל, שהביא דברי הילקוט פ' מצורע שכ' על פסוק וצוה הכהן ושחט, לקיחה בכהן ושחיטה בכל אדם דברי רבי; ר"י בר"י אומר אף שחיטה בכהן. וכתב ר' לוי יצחק ז"ל דתלוי זה במ"ש הר"י מאורלייניש דלכך שחיטה לאו עבודה היא דנוהג אף בחולין ולכך רבי דס"ל יש שחיטה לעוף מן התורה אף בחולין אי"כ שחיטה לאו עבודה ולכך ס"ל דשחיטה בכל אדם; ור"י בר"י לשיטתו דס"ל אין שחיטה לעוף מן התורה וא"כ אינו נוהג בחולין ולכך ס"ל דשחיטה בכהן.

והסיף בעל שו"מ: "אם כי דבר חכמה אמר אבל אינו נכון, דהרי דברי הילקוט מקורו מתורת כהנים כמו שמצוין שם. ובתרי"כ מביא להיפך דרבי ס"ל שחיטתו בכהן. נסתר הבנין". וגם מ"ש בשם ר"י בר"י וכתב דלשיטתו אזיל כמבואר בגזיר דף כט, נתחלף לו בין ר' יהודה בר' יוסי לבין ר' יוסי ברבי יהודה... ¹²⁰⁴⁹⁷ (27).

(215) שו"מ שו"מ מהר"ת ח"ג סי' פה.

(216) יוסף דעת ה"ל טריפות סי' לה.

(217) שו"מ סי' פו.

(217*) הרב מברדיטשוב.

(218) שו"מ חיד סי' קח.

וכן תזכיר את ר' לוי יצחק במקום אחר: "במה שנשאל הגאון החסיד בקדושת לוי בפ' זו מחכמי ליטא"²¹⁹.

ובתודמנות אחרת הזכיר את רבי לוי יצחק לטובה: "ושמעתי בשם הגאון מו"ה לוי יצחק האב"ד בארדיטשוב וכו'"²²⁰.

וכן "ויתכן יותר עפ"י מה שהבאתי בשם הקדושת לוי..."²²¹. ולפענ"ד הטעם בזה עפ"י מה שמצאתי בספר קדושת לוי הנדפס בזאלקאוויא שנת תקס"ו, כרך קטן לבדו, בהא דלא יחרץ כלב...²²² ודבריו מצאו חן בעיניו ושיבחתם ב"דפח"ח"²²³.

ועוד, "שמעתי בשם הגאון החסיד בעהמ"ח ספר קדושת לוי"²²⁴. ולא רק הוקיר והביא את "קדושת לוי", אך גם כתב "וראיתי לורע אפרים על הפסיקתא שהביא בשם הגאון החסיד משפיטווקא ז"ל"²²⁵.

וגם "כעת נראה לי עפ"י מ"ש בשם הצדיק מוהר"ם פריסקער ז"ל"²²⁶. וכן כתב "שמעתי בשם הרב הקדוש החסיד מוהר"ר צבי ז"ל מק' זידטשוב..."²²⁷.

ומה ששמעתי בשם הרב החסיד קדוש וטהור מוהר"מ פריסקער זל"ה"²²⁸. והמענין הוא מה שהביא "ושמעתי מקשים בשם הרב החסיד מו"ה ישראל ריזנר ז"ל דמה ענין הקושיא לזה"²²⁹. וכמדומני שזוהי קושית הרה"ק מרחין בהלכה שלא שמענו ממקום אחר, ולא עוד אלא שהגאון רבי יוסף שאול נתנון הביא את הקושיא ומפלפל בדבריו.²³⁰

וכן הביא והזכיר את הספר בני ישראל להרב החסיד מקאזניץ, ועל אף שכתב "בסודם לא באה נפשי"²³¹, אבל לפעמים גילה לנו את סודם וכתב "מצאתי בכוונת האר"י"²³².

וגם גילה לנו את סוד גדולתו של רבי משה ליב ססיבר. ידענו ושמענו שהיה צדיק תמים שמדתו הגדולה היתה אהבת ישראל, אבל לא שמענו שהיה גם גאון בתורה ולא רק גאון בחסידות, אבל המתנגד לחסידות הגאון רבי יוסף שאול השמיענו שרבי משה ליב מססיב היה גם גאון בנגלה, שכך כתב "החסיד מוהר"י שמלקא ז"ל בן לאותו צדיק הגאון מו"ה משה ליב מסאסוב"²³³.

(219) דברי שאול עה"ת בהשמטות.

(220) שם, דרוש לס"ת.

(221) ד"ש ס' בראשית.

(222) שם ס' משפטים.

(223) דברי שאול עה"ת ס' אחרי.

(224) שם ס' וילך.

(225) ד"ש ס' שופטים.

(226) שם ס' ויגש (רבו של המלבי"ם בחכמת הנסתר שבעל קצות החושן רדפהו).

(227) שם ס' משפטים.

(228) יוסף דעת על יור"ד הל' תערובות ס' קו סעיף יד.

(229) שו"ת שו"מ מהר"ת ח"ג ס' סו.

(230) דברי שאול עה"ת בהשמטות ד"ה "ושמרתם".

(231) יוסף דעת על הל' שחיטה ס' כה ס"ג.

ויש שאותו מתנגד חריף יצא להמליץ על החסידים טובלי מקואות גם בשבת.
 וכתב: „ועכ"פ נלפע"ד דמי שטובל בכל יום עצמו בצונן לתפלה מדי יום ביומו, מדי
 שבת בשבתו כאשר המתחסדים בזמנינו נהגו, נלפענ"ד דיש להתיר להם לאחר שבעה
 דאבילות דעיקר האיסור בתספורת שרגיל במרחץ כמ"ש הרש"ל והט"ז, וא"כ ל"מ בשבת
 דאין לחוש לזה אף בחול כיון שאינו הולך למרחץ כ"א לטבול ולהתפלל ובזה אין דרכו
 להסתפר, היתר „למתחסדים" (י). וביחוד מענין הדבר שהוכיח את היתרו שגם „הגאון
 החסיד משפטיבקה ז"ל אכל אותך" (י).

המוכיח עד כמה העקיר את תורתו של הגאון משפטיבקה, על אף חסידותו הרבה,
 מנהיגם של ה„מתחסדים"...

(232) שם ה"ל אבילות ס"י שפא, א.

(233) יד שאל ס"י פב ס"ג.